

УДК 1:165.62

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-4\(46\)-1199-1208](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-4(46)-1199-1208)

Котович Віра Василівна доктор філологічних наук, завідувач кафедри української мови, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, м. Дрогобич, <https://orcid.org/0000-0001-6370-8135>

Маркова Мар'яна Василівна доктор філологічних наук, доцент кафедри української літератури та теорії літератури, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, м. Дрогобич, <https://orcid.org/0000-0002-3161-5476>

ГЕРМЕНЕВТИКА ЯК УНІВЕРСАЛЬНА МЕТОДОЛОГІЯ ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ

Анотація. У пропонованій розвідці розглядається герменевтика як одна з провідних методологічних парадигм сучасного гуманітарного знання. Актуальність теми визначається зростанням ролі інтерпретаційних підходів у науках, які досліджують культурні, історичні та текстуальні феномени, що зумовлює звернення до герменевтичної методології.

Метою статті є огляд становлення герменевтики як універсальної методологічної основи гуманітарного знання та визначення її ролі у формуванні сьогоденних інтерпретаційних стратегій гуманітарних наук.

Методологічну основу дослідження утворює поєднання філософсько-герменевтичного, історико-філософського та компаративного методів, що дозволяє простежити еволюцію герменевтичної традиції та з'ясувати її методологічний потенціал на сучасному етапі.

Проаналізовано основні віхи розвитку герменевтики – від античних практик тлумачення текстів до становлення філософської герменевтики у ХХ столітті. Особливу увагу приділено концепціям Фридриха Шляєрмахера, Вільгельма Дильтея, Мартіна Гайдеггера, Ганса-Георга Гадамера та Поля Рикера, які сформували теоретичні засади сучасної інтерпретаційної теорії. Розкрито також зміст ключових понять герменевтичної методології («герменевтичне коло», «злиття горизонтів» тощо).

Доведено, що герменевтика поступово трансформувалася з техніки тлумачення текстів у фундаментальну філософську концепцію розуміння, яка стала іманентною методологічною основою гуманітарних наук. Показано, що герменевтичний підхід забезпечує можливість інтерпретації

культурних і текстуальних явищ у їхньому історичному, мовному та соціокультурному контекстах.

Зроблено висновок про значний методологічний потенціал герменевтики для гуманітаристики та її важливу роль у розвитку міждисциплінарних досліджень.

Ключові слова: герменевтика, герменевтичне коло, гуманітарне знання, злиття горизонтів, інтерпретація, методологія.

Kotovych Vira Vasylivna Doctor of Philological Sciences, Head of the Department of the Ukrainian Language, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Drohobych, <https://orcid.org/0000-0001-6370-8135>

Markova Mariana Vasylivna Doctor of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Ukrainian Literature and Theory of Literature, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Drohobych, <https://orcid.org/0000-0002-3161-5476>

HERMENEUTICS AS AN UNIVERSAL METHODOLOGY OF HUMANITIES

Abstract. The present study examines hermeneutics as one of the leading methodological paradigms of contemporary humanities. The relevance of the topic is determined by the growing role of interpretative approaches in disciplines that investigate cultural, historical, and textual phenomena, which necessitates recourse to hermeneutic methodology.

The aim of the article is to review the formation of hermeneutics as a universal methodological foundation of the humanities and to determine its role in shaping contemporary interpretative strategies in the humanities.

The methodological framework of the study is based on a combination of philosophical-hermeneutic, historical-philosophical, and comparative methods, which makes it possible to trace the evolution of the hermeneutic tradition and to clarify its methodological potential at the present stage.

The main stages in the development of hermeneutics are analyzed, from ancient practices of text interpretation to the formation of philosophical hermeneutics in the twentieth century. Particular attention is paid to the concepts of Friedrich Schleiermacher, Wilhelm Dilthey, Martin Heidegger, Hans-Georg Gadamer, and Paul Ricoeur, who laid the theoretical foundations of modern interpretative theory.

The content of key concepts of hermeneutic methodology («hermeneutic circle», «fusion of horizons», etc.) is also elucidated.

It is demonstrated that hermeneutics gradually transformed from a technique of text interpretation into a fundamental philosophical concept of understanding that became an immanent methodological basis of the humanities. It is shown that the hermeneutic approach provides the possibility of interpreting cultural and textual phenomena within their historical, linguistic, and socio-cultural contexts.

It is concluded that hermeneutics possesses significant methodological potential for the humanities and plays an important role in the development of interdisciplinary research.

Keywords: hermeneutics, hermeneutic circle, humanities, fusion of horizons, interpretation, methodology.

Постановка проблеми. Сучасна гуманітарна наука характеризується активним пошуком адекватних методологічних засад дослідження історичних, філософських, мистецьких явищ. На відміну від природничих наук, які спираються на експеримент і пояснення причинно-наслідкових зв'язків, гуманітаристика має справу з текстами, символами, культурними практиками та історичними смислами, у зв'язку із чим особливого значення набуває проблема розуміння та інтерпретації. Однією із найвпливовіших методологічних концепцій гуманітарного знання є герменевтика – теорія та практика тлумачення смислів. Вона сформувалася на перетині філософії, філології й теології та поступово перетворилася на універсальну методологію гуманітарних наук.

Потреба звернення до герменевтики зумовлена сьогодні кількома чинниками. По-перше, сучасна гуманітаристика дедалі більше орієнтується на інтерпретацію всього розмаїття досліджуваних явищ саме як текстів. По-друге, процеси глобалізації та міжкультурної комунікації актуалізують проблему розуміння «іншого» культурного досвіду. По-третє, розвиток міждисциплінарних студій потребує методологічних підходів, здатних інтегрувати різні гуманітарні дисципліни. У цьому контексті герменевтика постає як широка філософська концепція розуміння людського буття в культурі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема герменевтики має тривалу історію досліджень у гуманітаристиці. Її формування пов'язане насамперед із працями Фридриха Шлегеля, який розробив саму концепцію універсальної герменевтики. Наступний крок у розвитку герменевтичної методології здійснив Вільгельм Дільтей, який прагнув створити єдину теоретичну основу для т. зв. «наук про дух». Суттєвий внесок у переосмислення герменевтики зробив Мартин Гайдеггер. У розвідці «Буття і час» він показав, що розуміння є фундаментальною

характеристикою людського існування, тобто надав герменевтиці онтологічного статусу. Подальша еволюція герменевтичної традиції пов'язана з концепцією Ганса-Георга Гадамера. У фундаментальній роботі «Істина і метод» цей мислитель розглядає герменевтику як філософію історичного розуміння. Вагому роль у розвитку герменевтики відіграв також доробок Поля Рикера, який поєднував герменевтичний підхід із феноменологією та теорією символу.

В українській науці різні аспекти герменевтики досліджували Андрій Богачов [1], Роман Гром'як [2], Сергій Квіт [3; 4; 5; 6; 7], Петро Іванишин [8; 9; 10; 11], Юрій Ковалів [12, 13], Зоряна Лановик [14], Ірина Пухта [15] та інші вчені. У їхніх працях герменевтика розглядається як важлива, ба більше – іманентна методологічна стратегія гуманітарних досліджень.

Втім, попри значну кількість досліджень, проблема герменевтики як універсальної методології гуманітарного знання все ще залишається актуальною, оскільки сучасні науки постійно розширюють сферу її застосування.

Мета пропонованої статті полягає в дослідженні становлення герменевтики як універсальної методологічної основи гуманітарного знання та визначенні її ролі у формуванні сучасних інтерпретаційних стратегій гуманітарних наук.

Методологічну основу розвідки становить поєднання філософсько-герменевтичного, історико-філософського та компаративного методів дослідження.

Перший дозволяє розкрити специфіку процесу розуміння текстів і культурних явищ, другий використовується для аналізу еволюції герменевтичної традиції, третій – дає змогу зіставити різні концепції герменевтики та визначити їхній методологічний потенціал.

Виклад основного матеріалу. Герменевтика належить до тих сфер наукового знання, які мають надзвичайно тривалу історію становлення й функціонування. Її витоки сягають античної культури, де свого часу виникла потреба у тлумаченні поетичних і релігійних текстів. Сам термін «hermeneuein» у грецькій мові означає «пояснювати», «тлумачити», «перекладати», що вже на ранньому етапі розвитку культури вказувало на особливу роль інтерпретації в процесі розуміння смислів. У давньогрецькій традиції проблема тлумачення пов'язувалася насамперед із потрактуванням поезії Гомера та сакральних текстів. Філософи античності намагалися пояснити символічний зміст міфологічних образів, що сприяло формуванню перших інтерпретаційних стратегій. Уже в цей період виникає усвідомлення того, що текст може містити прихований або символічний смисл, який потребує спеціального декодування і пояснення.

У Середньовіччі герменевтична традиція розвивалася передусім у межах біблійної екзегези. Тлумачення Святого Письма передбачало використання різних рівнів інтерпретації – буквального, алегоричного, морального та аналогічного. Такий підхід ґрунтувався на переконанні, що священний текст має складну багаторівневу структуру значень. Водночас інтерпретація була тісно пов'язана з теологічною традицією і мала на меті пояснення божественного одкровення.

У Новий час герменевтика поступово виходить за межі теології і починає застосовуватися у філології, історії та юриспруденції. Саме в цей період формується передумова для створення загальної теорії інтерпретації. Однак справжній методологічний перелом відбувся тільки на початку ХІХ ст. у працях Ф. Шляєрмахера, який і заклав основи сучасної герменевтики.

Ф. Шляєрмахер одним із перших сформулював ідею універсальної герменевтики. На відміну від попередніх підходів, що розглядали її як техніку тлумачення окремих типів текстів, він прагнув створити загальну теорію розуміння, придатну для інтерпретації будь-якого тексту. Мислитель виділяв два основні аспекти інтерпретації: граматичний і психологічний. Перший передбачав аналіз мовної структури тексту, його лексичних і синтаксичних особливостей. Другий був спрямований на реконструкцію творчого процесу та індивідуального авторського задуму, що вимагало від інтерпретатора неабиякої конгеніальності – здатності глибше і точніше проникати у текст, ніж сам його творець. Однією з ключових ідей Ф. Шляєрмахера стало поняття «герменевтичного кола». Відповідно до цього принципу, розуміння тексту здійснюється через взаємодію частин і цілого. Інтерпретатор постійно рухається від окремих фрагментів до загального тексту і навпаки. Таким чином, процес інтерпретації набуває динамічного характеру, передбачаючи постійне уточнення смислу, а саме «розуміння стає незавершеною діяльністю, підхопленою хвилями ненастанної циркуляції з постійним поверненням від цілого до частин, від частин до цілого, сприяючи поглибленню осягнення особливого, вбачаючи в цілому запоруку єдності розмаїття» [12, С. 265].

Подальший розвиток герменевтики пов'язаний із працями В. Дильтея. Цей філософ розглядав герменевтику як методологічну основу «наук про дух» (Geisteswissenschaften). На думку В. Дильтея, гуманітарні науки мають принципово інший характер, ніж природничі. Якщо останні спрямовані на пояснення каузальності, то перші – мають на меті розуміння «життя». У зв'язку із цим В. Дильтей розмежовує види пізнання: мета і метод природничих наук – пояснення, гуманітарних – розуміння, що є тлумаченням, інтерпретацією за правилами. Завдання такої інтерпретації – «відтворення чужого життєвого досвіду, а внаслідок цього – осягнення

знання про предмет свого дослідження» [10, С. 58–59]. Таким чином, центральною категорією у концепції В. Дильтея стає поняття пережитого, герменевтика ж виступає не тільки теорією тлумачення текстів, а загальною теорією розуміння всіх проявів життя, тобто всіх культурних феноменів.

Найрадикальніше переосмислення герменевтики відбувається у ХХ столітті у філософії М. Гайдеггера, який відмовляється від її тлумачення лише як методології гуманітарних наук, розглядаючи як фундаментальну характеристику людського буття. У праці «Буття і час» М. Гайдеггер вводить поняття екзистенційного розуміння – людина завжди перебуває у світі певних значень і смислів, які вона інтерпретує, а тому інтерпретація є невід’ємною складовою людського існування як такого. М. Гайдеггер показує, що будь-яке розуміння має попередню структуру. Людина завжди підходить до тексту або явища з певними попередніми уявленнями. Саме ця попередня структура й визначає спосіб подальшої інтерпретації: «буття людини у світі має розуміючий характер: ми передовсім розуміємо щось, а потім пізнаємо його відповідно до «накинутих у розумінні можливостей»» [15, С. 214]. У роботах М. Гайдеггера герменевтика перетворюється на філософію буття.

Простежуючи еволюцію герменевтичної традиції, неможливо не згадати Г.-Г. Гадамера. У праці «Істина і метод» цей мислитель розробив концепцію філософської герменевтики, що «становить універсальний аспект філософії, а не просто методологічний базис для так званих «наук про дух»» [16, С. 439]. Німецький філософ підкреслює, що розуміння завжди має історичний характер. Інтерпретатор не може повністю звільнитися від власних культурних передумов, оскільки вони формують його спосіб мислення. У цьому контексті важливе значення має поняття т. зв. «злиття горизонтів». Горизонт у герменевтичній теорії означає сукупність культурних та історичних передумов, які визначають спосіб розуміння. У процесі інтерпретації відбувається взаємодія горизонту тексту і горизонту читача, що приводить до виникнення нового смислу. Вагому роль у Г.-Г. Гадамера відіграє поняття традиції. Філософ наголошував, що будь-яке розуміння відбувається в межах певної культурної традиції, яка формує світогляд інтерпретатора. Як узагальнює А. Богачов, «за Гадамером, інтерпретація, що сягає істинного смислу, здійснюється в межах самовиявленням текстом умов існування свого смислу в горизонті читацького розуміння. Тож інтерпретація – це не відтворення смислу, уміщеного автором у тексті, а творення смислу в зустрічі з текстом як «носієм» смислу. У цьому понятті зустрічі маємо неодмінну умову розуміння як комунікації. Крім того, поняття зустрічі вказує на те, що наше розуміння водночас експансивне й співвідносне, тобто спонтанність нашої смислотворної дії

обмежена структурою і змістом самого тексту, який належить мові і традиції. З другого боку, смислотворна спонтанність обумовлена нашою антиципацією (передрозумінням) смислу, що залежить від нашого розташування у світі – нашої історичності, мовності і тілесності» [1, С. 10].

Значний внесок у розвиток герменевтики зробив П. Рикер. Цей французький мислитель прагнув поєднати герменевтичний підхід із феноменологією, екзистенціалізмом, структуралізмом та навіть психоаналізом. П. Рикер розглядав текст як автономну структуру значень – «будь-який зафіксований на письмі дискурс» [11, С. 59]. Після створення він відокремлюється від автора і починає існувати як самостійний культурний об'єкт, саме тому інтерпретація не може зводитися лише до відтворення авторського задуму, як цього вимагав Ф. Шляєрмахер. Особливу увагу П. Рикер приділяв символічній природі мови. Символи, на його думку, відкривають багатовимірний простір значень, що потребує саме герменевтичного тлумачення.

У наш час герменевтика продовжує активно розвиватися у межах гуманітарних наук, поєднуючи класичні підходи з новітніми науковими концепціями та методами. Сучасна герменевтика розглядається не лише як метод розуміння й тлумачення текстів, а як універсальна теорія і практика інтерпретації людського досвіду, що охоплює текстові, соціальні, культурні й міжкультурні явища. Так, популярними сьогодні є концепції діалогічної та критичної герменевтики, які розвивали Юрген Габермас і Карл-Отто Апель. Перший, як відомо, підкреслював значення комунікації у процесі розуміння, розглядаючи діалог як ключовий механізм формування консенсусу та смислу у соціальному житті. Габермасова концепція інтегрує класичну герменевтику з теорією комунікативної дії, що дозволяє застосовувати її у соціології, політичних науках та міждисциплінарних дослідженнях. Другий натомість розвиває концепцію, яка тісно пов'язана з герменевтичним аналізом дискурсу. К.-О. Апель показує, що смисли формуються у міжсуб'єктному просторі, де відбувається постійний перегляд позицій учасників комунікації. Такий підхід дає змогу застосовувати герменевтичний аналіз у медіадослідженнях, соціології і культурології.

Цікавими є й ідеї сучасних герменевтів Джанні Ваттімо та Чарльза Тейлора. Дж. Ваттімо, зокрема, запропонував ідею т. зв. «слабкої герменевтики», яка відмовляється від абсолютних методологічних постулатів, визнаючи історичну та культурну відносність інтерпретацій, що зобов'язує брати до уваги багатоманіття культурних кодів, особливості локальних традицій і відмінності між індивідуальними й колективними процесами розуміння. Ч. Тейлор же акцентує на значенні культурного контексту і

смыслів у гуманітарному пізнанні, доводячи, що герменевтика дає ключ до розуміння цілих культурних досвідів.

Варто також зазначити, що сьогоденна герменевтика дуже активно інтегрується з дискурсивним аналізом, культурологією, антропологією та медіадослідженнями, що відкриває можливості для дослідження різноманітних соціальних практик, цифрових медіа (медіаформати, соціальні мережі, візуальні та мультимодальні форми тощо), міжкультурних комунікацій. У такий спосіб герменевтика ще більше збагачує свою методологічну базу, сприяючи формуванню широкого міждисциплінарного підходу у гуманітарних дослідженнях. Розширення сфери застосування, взаємодія з суміжними теоріями та увага до нових форм комунікації свідчать про її значний методологічний потенціал у гуманітаристиці.

Висновки. Все сказане дає підстави зробити висновок, що герменевтика є однією із найфундаментальніших методологічних основ гуманітарного знання. Її формування відбувалося впродовж тривалого історичного процесу, у ході якого герменевтика поступово трансформувалася з техніки тлумачення релігійних, історичних, юридичних і літературних текстів у розгорнуту філософську теорію розуміння.

Аналіз основних етапів розвитку герменевтичної традиції демонструє, що «вона постає фактично сучасницею антично-християнської європейської культури, народжуючись у різноманітних творах давньогрецьких екзегетів, софістів та риторів, згодом концептуалізується у межах філософських досвідів Платона, Арістотеля та багатьох інших відомих нам мудреців античності, проходить бурхливий розвиток у період християнської екзегетики, не припиняє розвиватися й у добу Нового часу, стає класикою й підіймається до рівня окремої науки, методології, філософської дисципліни у фундаментальних працях Ф. Шлейєрмахера, В. Дільтея, М. Гайдеггера, Г.-Г. Гадамера, Е. Бетті, П. Рікера, Е. Д. Гірша та ін.» [8].

На актуальному етапі розвитку гуманітарного знання герменевтика активно застосовується у філософії, літературознавстві, культурології, історії й соціальних науках, та навіть більше – переходить у сферу наук природничих (існують, наприклад, герменевтика фізики, екологічна герменевтика і т. ін. [15; 17]), які в ній засадничо визначалися як принципово відмінні від гуманітарних. У межах гуманітаристики герменевтика функціонує як універсальна інтерпретаційна стратегія, що дозволяє аналізувати найрізноманітніші тексти – від літературних творів до соціальних практик і символічних форм культури.

Особливої актуальності герменевтичний підхід набуває в світлі теперішньої культурної ситуації, для якої характерне відчутне зростання інтенсивності міжкультурної комунікації. У цих умовах герменевтика

постає важливим інструментом розуміння культурної різноманітності та плідного діалогу культур, у якому відбувається взаємне збагачення смислів – від локальних ідентичностей до глобальних спільнот.

Крім того, у гуманітаристиці дедалі більше уваги приділяється герменевтичному аналізу нових форм текстуральності, зокрема цифрових текстів, медіа-дискурсу, культурних практик інформаційного суспільства тощо.

Отже, герменевтика зберігає свій значний методологічний потенціал і продовжує відігравати незамінну роль у розвитку гуманітарного знання.

Література:

1. Богачов А. Філософська герменевтика. Навчальний посібник. Київ: Видавництво «Курс», 2006. 405 с.
2. Герменевтика і проблеми літературознавчої інтерпретації : монографія / за ред. Р. Гром'яка. Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2006. 286 с.
3. Квіт С. Герменевтика : напрямки досліджень. *Слово і час*. 2006. № 4. С. 10–18.
4. Квіт С. Герменевтика : навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2005. 42 с.
5. Квіт С. Герменевтика стилю : монографія. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 144 с.
6. Квіт С. Основи герменевтики : навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2003. 192 с.
7. Квіт С. Основи герменевтики : текст лекцій. Київ, 1999. 123 с.
8. Іванишин П. Літературна герменевтика : освоєння і розширення семантики терміна. URL: <http://dontsov-nic.com.ua/literaturna-hermenevtyka-osvoiennia-i-rozshyrennia-semantyky-termina/>.
9. Іванишин П. Нариси з теоретичної літературології : герменевтичний досвід : монографія. Тернопіль : Видавництво «Крила», 2025. 288 с.
10. Іванишин П. Націософська герменевтика : нариси : монографія. Тернопіль : Видавництво «Крила», 2024. 448 с.
11. Іванишин П., Маркова М. Основи герменевтики : конспект лекцій. Дрогобич : Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2025. 84 с.
12. Ковалів Ю. Абетка дисертанта. Методологічні принципи написання дисертації : посібник. Київ : Твім інтер, 2009. 460 с.
13. Ковалів Ю. Літературна герменевтика. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2008. 240 с.
14. Лановик З. *Hermeneutica Sacra*. Тернопіль : РВВ ТНПУ, 2006. 587 с.
15. Пухта І. Філософська герменевтика : шлях від методу до «універсального аспекту філософії». *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки*. 2016. Т. 18. № 1. С. 211–220.
16. Гадамер Г.-Г. Істина і метод. Т. 1. Герменевтика І. Основи філософської герменевтики. Київ : Юніверс, 2000. 454 с.
17. Філяніна Н. Від пізнання до розуміння природи : екологічна герменевтика. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*. 2014. № 1116. С. 114–120.

References:

1. Bohachov, A. (2006). *Filosofska hermenevtyka: navchalnyi posibnyk* [Philosophical Hermeneutics: Study Guide]. Kyiv: Kurs [in Ukrainian].
2. Hromiak, R. (Ed.). (2006). *Hermenevtyka i problemy literaturoznavchoi interpretatsii: monohrafiia* [Hermeneutics and Problems of Literary Interpretation: Monograph]. Ternopil: Editorial and Publishing Department of Ternopil National Pedagogical University.
3. Kvit, S. (2006). *Heremenevtyka: napriamky doslidzhen* [Hermeneutics: Research Directions]. *Slovo i chas – Word and Time*, 4, 10-18 [in Ukrainian].
4. Kvit, S. (2005). *Hermenevtyka: navchalnyi posibnyk* [Hermeneutics: Study Guide]. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy Publishing House [in Ukrainian].
5. Kvit, S. (2011). *Hermenevtyka styliu: monohrafiia* [Hermeneutics of Style: Monograph]. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy Publishing House [in Ukrainian].
6. Kvit, S. (2003). *Osnovy hermenevtyky: navchalnyi posibnyk* [Fundamentals of Hermeneutics: Study Guide]. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy Publishing House [in Ukrainian].
7. Kvit, S. (1999). *Osnovy hermenevtyky: tekst leksii* [Fundamentals of Hermeneutics: Lecture Text]. Kyiv [in Ukrainian].
8. Ivanyshyn, P. (n. d.). *Literaturna hermenevtyka: osvoiennia i rozshyrennia semantyky termina* [Literary Hermeneutics: Mastering and Expanding the Semantics of the Term]. Retrieved from <http://dontsov-nic.com.ua/literaturna-hermenevtyka-osvoiennia-i-rozshyrennia-semantyky-termina/> [in Ukrainian].
9. Ivanyshyn, P. (2025). *Narysy z teoretychnoi literaturolopii: hermenevtychnyi dosvid: monohrafiia* [Essays on Theoretical Literary Studies: Hermeneutic Experience: Monograph]. Ternopil: Kryla [in Ukrainian].
10. Ivanyshyn, P. (2024). *Natsiosofska hermenevtyka: narysy: monohrafiia* [National-Philosophical Hermeneutics: Essays: Monograph]. Ternopil: Kryla [in Ukrainian].
11. Ivanyshyn, P., & Markova, M. (2025). *Osnovy hermenevtyky: konspekt leksii* [Fundamentals of Hermeneutics: Lecture Notes]. Drohobych: Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University [in Ukrainian].
12. Kovaliv, Yu. (2009). *Abetka dysertanta. Metodolohichni pryntsypy napysannia dysertatsii: posibnyk* [The Dissertation Writer's Alphabet. Methodological Principles of Writing a Dissertation: Guide]. Kyiv: Tvim inter [in Ukrainian].
13. Kovaliv, Yu. (2008). *Literaturna hermenevtyka* [Literary Hermeneutics]. Kyiv: Kyiv University Publishing Center [in Ukrainian].
14. Lanovyk, Z. (2006). *Hermeneutica Sacra*. Ternopil: RVV TNPU [in Ukrainian].
15. Pukhta, I. (2016). *Filosofska hermenevtyka: shliakh vid metodu do «universalnoho aspektu filosofii»* [Philosophical Hermeneutics: From Method to the «Universal Aspect of Philosophy»]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia filosofs'ki nauky – Bulletin of Lviv University. Philosophical Series*, 18 (1), 211-220 [in Ukrainian].
16. Gadamer, H.-G. (2000). *Istyna i metod. T. 1. Hermenevtyka I. Osnovy filosofskoi hermenevtyky* [Truth and Method. Vol. 1. Hermeneutics I. Foundations of Philosophical Hermeneutics]. Kyiv: Yunivers [in Ukrainian].
17. Filianina, N. (2014). *Vid piznannia do rozuminnia pryrody: ekolohichna hermenevtyka* [From Cognition to Understanding Nature: Ecological Hermeneutics]. *Visnyk KhNU imeni V. N. Karazina. Seriia «Filosofiia. Filosofski perypetii» – V. N. Karazin Kharkiv National University Bulletin. Philosophy Series*, 1116, 114-120 [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 18.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 02.05.2026